

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเกี่ยวกับการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา ได้มีผู้ทำการศึกษาและวิจัยกันอย่างกว้างขวาง เพราะสามารถที่จะศึกษาความคิดเห็นของผู้ที่สำเร็จการศึกษาเกี่ยวกับการนำความรู้ไปพัฒนาทักษะ ความสามารถ หน่วยงานที่ปฏิบัติ และการดำเนินชีวิต ตลอดจนจะส่งผลโดยตรงต่อสถาบันในการที่จะพัฒนาและปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน การจัดหลักสูตรให้เหมาะสมยิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยดังกล่าวมักกระทำอยู่แต่ในแวดวงของการศึกษาระบบปิด ส่วนการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา ยังไม่เคยปรากฏมาก่อนในระบบการศึกษาเปิด ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปีการศึกษา 2525

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะ

1. ศึกษาสถานภาพด้านการปฏิบัติงานของบัณฑิต
2. ศึกษาความคิดเห็นของบัณฑิตที่มีต่อการปฏิบัติงาน และการนำความรู้ไปใช้
3. เปรียบเทียบผลการประเมินตนเองของบัณฑิตที่ศึกษาในวิชาเอกต่างกัน ในด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ บุคลิกภาพ ทักษะคิดต่อวิชาชีพ และมนุษยสัมพันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ระดับปริญญาตรีต่อเนื่อง (2 ปี) รุ่นแรก ซึ่งเข้าศึกษาในปีการศึกษา 2523 และสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2525 รวม 7 วิชาเอก คือ วิชาเอกปฐมวัยศึกษา วิชาเอกประถมศึกษา วิชาเอกสังคมศึกษา วิชาเอกภาษาไทย วิชาเอกวิทยาศาสตร์ วิชาเอกคณิตศาสตร์ และวิชาเอกบริหารการศึกษา โดยสุ่มตัวอย่างมาทั้งสิ้น 1,015 คน ได้รับแบบสอบถามคืน 796 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 78.42

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา โดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับสถานภาพด้านการปฏิบัติงานและการนำความรู้ไปใช้ จำนวน 14 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถาม เกี่ยวกับการประเมินตนเองของบัณฑิตตามคุณลักษณะ 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ และด้านมนุษยสัมพันธ์ มีจำนวน 28 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการทางสถิติ ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม และสถานภาพการปฏิบัติงาน ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นคำถามชนิดเติมคำและเลือกตอบ วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางและความเรียง

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ ความพอใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นมาตราส่วนประเมินค่า นำมาหาค่ามัธยฐานเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแต่ละข้อคำถาม โดยกำหนดน้ำหนักของคะแนนเป็น 5 ระดับ แล้วนำเสนอในรูปตารางและความเรียง

3. ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินตนเองตามคุณลักษณะ 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ และด้านมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งเป็นมาตราส่วนประเมินค่า โดยกำหนดน้ำหนักของคะแนนเป็น 5 ระดับ และนำมาเปรียบเทียบคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามกลุ่มวิชาเอก วิเคราะห์โดยหาค่าความแปรปรวนทางเดียว และเมื่อพบว่ากลุ่มตัวอย่างตามคุณลักษณะทั้ง 4 ด้าน มีความแตกต่างกัน ก็ได้ทำการทดสอบระหว่างคู่ที่ละคู่ โดยใช้วิธีทดสอบของเซฟเฟ่ แล้วนำเสนอในรูปของตารางและความเรียง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย สรุปได้โดยแบ่งเป็น 4 ตอน คือ

1. สถานภาพของบัณฑิต
2. สถานภาพการปฏิบัติงานและการนำความรู้ไปใช้ของบัณฑิต
3. การประเมินตนเองของบัณฑิต

ตอนที่ 1 สถานภาพของบัณฑิต

สถานภาพทั่วไปของบัณฑิต 7 วิชาเอก ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม คือ วิชาเอกปฐมวัยศึกษา ประถมศึกษา สังคมศึกษา ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และ บริหารการศึกษา สรุปได้ดังนี้

1. เพศของบัณฑิต บัณฑิตวิชาเอกปฐมวัยศึกษา ประถมศึกษา สังคมศึกษา และ ภาษาไทย เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย สำหรับบัณฑิตวิชาเอกวิทยาศาสตร์ บริหารการศึกษา เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง และบัณฑิตวิชาเอกคณิตศาสตร์ เป็นเพศชายและเพศหญิงอย่างละ เท่ากัน แต่เมื่อรวมทุกวิชาเอกแล้ว บัณฑิตส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง
2. อายุของบัณฑิต บัณฑิตส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 20-29 ปี และมีอายุระหว่าง 30-39 ปี เป็นอันดับรอง
3. สถานภาพสมรสของบัณฑิต ปรากฏว่าบัณฑิตส่วนใหญ่สมรสแล้ว มีบัณฑิตที่เป็น โสดเพียงส่วนน้อย
4. การศึกษาของบัณฑิตก่อน เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปรากฏว่า บัณฑิตส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับอนุปริญญามาก่อน บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในระดับ ปริญญาตรีมาแล้ว มีจำนวนน้อยมาก

ตอนที่ 2 สถานภาพการปฏิบัติงานและการนำความรู้ไปใช้

ผลการวิจัยการติดตามผลบัณฑิตสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ เกี่ยวกับสถานภาพการปฏิบัติงาน และการนำความรู้ไปใช้ของบัณฑิต จำแนกตามวิชาเอก สรุปได้ดังนี้

1. ตำแหน่งงานที่ปฏิบัติในปัจจุบันของบัณฑิต ปรากฏว่าส่วนใหญ่ บัณฑิตปฏิบัติงาน วิชาการ ซึ่งได้แก่ งานด้านการสอน ตรงตามสาขาวิชาที่ศึกษา
2. ระดับชั้นที่บัณฑิตปฏิบัติงานทางการสอน บัณฑิตส่วนใหญ่แล้ว จะสอนอยู่ในระดับ ประถมศึกษา ตั้งแต่ประถมปีที่ 1 ถึงประถมปีที่ 6 โดยบัณฑิตวิชาเอกประถมศึกษาจะสอนอยู่ใน ระดับชั้นประถมศึกษา เป็นอันดับหนึ่ง และบัณฑิตวิชาเอกบริหารการศึกษา จะสอนในระดับชั้น ประถมศึกษา มากเป็นอันดับสอง นอกจากนี้บัณฑิตที่ศึกษาในแขนงวิชามัธยมศึกษา ทั้ง 4 วิชาเอก คือ วิชาเอกสังคมศึกษา ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ จะสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา คือ ตั้งแต่ ม.1 ถึง ม.6 เป็นอันดับรองจากการสอนในระดับชั้นประถมศึกษา และมีบัณฑิตน้อยมาก ที่ปฏิบัติงานในระดับอุดมศึกษา
3. ระยะเวลาที่ทำงานของบัณฑิต นับจากสำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดก่อน เข้าศึกษา ในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ปรากฏว่า บัณฑิตทุกวิชาเอกมีอายุเวลาการทำงานตั้งแต่ 0-5 ปี มากเป็นอันดับหนึ่ง และตั้งแต่ 6-10 ปี มากเป็นอันดับสอง
4. สถานภาพการทำงานของบัณฑิตในปัจจุบันพบว่า บัณฑิตทุกวิชาเอกมีความพอใจ ในการปฏิบัติงาน โดยคิดจะยึดเป็นอาชีพตลอดไป มากที่สุด มีส่วนน้อยมากที่มีความคิดจะ ทำชั่วคราวเพื่อรองานอื่นที่ดีกว่า
5. รายได้ในปัจจุบันของบัณฑิตพบว่า การที่บัณฑิตมา เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราชนั้น ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อการปรับคุณวุฒิของตนเอง บัณฑิตทุกวิชาเอกต้องการ ยึดอาชีพที่ทำเป็นอาชีพตลอดไป และรายได้ในปัจจุบันส่วนใหญ่สูงกว่าวุฒิทั้งหมด มีบัณฑิตที่มีรายได้ เท่าวุฒิเป็นอันดับรอง นอกจากนี้มีบัณฑิตส่วนน้อยมากที่มีรายได้ต่ำกว่าวุฒิ
6. ค่าใช้จ่ายในการศึกษา บัณฑิตส่วนใหญ่แล้วไม่มีปัญหาหรืออุปสรรคเกี่ยวกับค่า ใช้จ่ายในการศึกษาที่จะเป็นปัญหาต่อการดำเนินชีวิต และมีบัณฑิตส่วนน้อยที่มีความคิดเห็นว่า ค่า ใช้จ่ายในการศึกษาเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งได้แก่ บัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษา เพียง ร้อยละ 1.80 ที่มีความเห็นดังกล่าว

7. การปฏิบัติงานในหน้าที่อื่น ๆ ของบัณฑิตพบว่า อัตราร้อยละของบัณฑิตที่ต้องปฏิบัติงานในหน้าที่อื่นกับที่ไม่ต้องปฏิบัติมีจำนวนเกือบใกล้เคียงกัน งานหน้าที่อื่น ๆ ที่ปฏิบัติโดยส่วนใหญ่แล้วจะเป็นงานธุรการ โดยบัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษาศึกษาปฏิบัติงานธุรการมากเป็นอันดับหนึ่ง บัณฑิตวิชาเอกประถมศึกษาปฏิบัติงานธุรการมากเป็นอันดับสอง และบัณฑิตวิชาเอกปฐมวัยศึกษาปฏิบัติงานธุรการน้อยที่สุด สำหรับงานที่ปฏิบัติในหน้าที่อื่น ๆ รองจากงานธุรการคืองานบริหารที่เกี่ยวข้องกับหัวหน้าสายงาน ประธานและกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียน บัณฑิตที่ปฏิบัติงานดังกล่าวมากที่สุด ได้แก่ บัณฑิตวิชาเอกบริหารการศึกษาระดับสอง ได้แก่ บัณฑิตวิชาเอกประถมศึกษา และบัณฑิตที่ปฏิบัติงานดังกล่าวน้อยที่สุด ได้แก่ บัณฑิตวิชาเอกปฐมวัยศึกษา

นอกจากนี้มีบัณฑิตส่วนน้อยที่ไม่ได้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา โดยมีบัณฑิตวิชาเอกบริหารการศึกษามากที่สุด 12 ราย ซึ่งส่วนใหญ่จะปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งพนักงานธุรการ เจ้าหน้าที่การเงิน และข้าราชการบำนาญ เป็นต้น และมีบัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษาที่ไม่ได้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา เป็นอันดับรอง จำนวน 5 ราย โดยปฏิบัติงานในตำแหน่งพนักงานธุรการ หัวหน้ากอง เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่า บัณฑิตวิชาเอกประถมศึกษา ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาทั้งหมด

8. ความคิด เห็นของบัณฑิตในแต่ละวิชาเอก เกี่ยวกับความพอใจในงานที่ปฏิบัติ ความเหมาะสมของ เนื้อหาวิชาที่ศึกษา การนำความรู้ที่ศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน และกลุ่มวิชาที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตสามารถสรุปได้ ดังนี้

ความพอใจในงานประจำที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบันพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่มีความพอใจมากต่องานประจำที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน โดยมีบัณฑิตวิชาเอกประถมศึกษา พพอใจในงานประจำที่ปฏิบัติมากที่สุด และบัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษาและคณิตศาสตร์ มีความพอใจในงานประจำที่ปฏิบัติในระดับปานกลาง

ความเหมาะสมของหลักสูตรในแขนงวิชาที่บัณฑิตศึกษาในแต่ละวิชาเอกพบว่า บัณฑิตทุกวิชาเอกมีความเห็นตรงกัน เกี่ยวกับความเหมาะสมของหลักสูตรอยู่ในระดับดี

การนำความรู้ที่ศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติงานพบว่า บัณฑิตวิชาเอกปฐมวัยศึกษา ประถมศึกษา ภาษาไทย บริหารการศึกษ สามารถนำความรู้ที่ศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ดี โดยมีบัณฑิตวิชาเอกประถมศึกษาสามารถนำความรู้ที่ศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ดีที่สุด และ

บัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สามารถนำความรู้ที่ศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ในระดับปานกลาง

กลุ่มวิชาที่เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานพบว่า บัณฑิตทุกกลุ่มวิชาเอก มีความเห็นตรงกันว่า กลุ่มวิชาชีพ เป็นกลุ่มวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานได้มากที่สุด และบัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่า กลุ่มวิชาเฉพาะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเป็นอันดับรอง นอกนั้น ได้แก่ กลุ่มวิชาพื้นฐานและกลุ่มวิชาเลือก เสรี บัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่า เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง

กลุ่มวิชาที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่า กลุ่มวิชาชีพ เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตมากที่สุด โดยบัณฑิตวิชาเอกประถมศึกษา ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ และบริหารการศึกษา มีความเห็นในระดับมาก ส่วนบัณฑิตวิชาเอกปฐมวัยศึกษา สังคมศึกษา และคณิตศาสตร์ มีความเห็นในระดับปานกลาง สำหรับกลุ่มวิชาเฉพาะนั้น บัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่า เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตระดับปานกลาง มีบัณฑิตวิชาเอกประถมศึกษาและบริหารการศึกษาที่มีความเห็นว่า เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตระดับมาก และบัณฑิตทุกกลุ่มวิชาเอกมีความเห็นตรงกันว่า กลุ่มวิชาพื้นฐานและกลุ่มวิชาเลือก เสรี เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในระดับปานกลาง

9. ปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติงานของบัณฑิตพบว่า บัณฑิตทุกกลุ่มวิชาเอกมี ปัญหาเกี่ยวกับ ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานมาก เป็นอันดับหนึ่ง ไม่พอใจระบบการบริหารงาน มาก เป็นอันดับสอง และงานที่รับผิดชอบมีมากเกินไป กับขาดการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชา มาก เป็นอันดับสาม

ตอนที่ 3 การประเมินตนเองของบัณฑิต

การประเมินตนเองของบัณฑิต โดยสอบถามความคิดเห็นของบัณฑิต เกี่ยวกับคุณลักษณะ 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพ และด้านมนุษยสัมพันธ์ สรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนการประเมินตนเองของ บัณฑิตด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ จำแนกตามวิชาเอกพบว่า ความเห็นเกี่ยวกับ

ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ 2 เรื่องของบัณฑิต ได้แก่ เรื่องความรู้ทั่วไป และ เรื่องความรู้และเข้าใจในงานบริหารการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.5 โดย บัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษา ($\bar{X} = 3.33$) มีความเห็นแตกต่างกับบัณฑิตวิชาเอกภาษาไทย ($\bar{X} = 2.97$) และบัณฑิตวิชาเอกคณิตศาสตร์ ($\bar{X} = 2.83$) เกี่ยวกับเรื่องความรู้ทั่วไป และบัณฑิตวิชาเอกบริหารการศึกษา ($\bar{X} = 3.42$) มีความเห็นแตกต่างกับบัณฑิตทุกวิชาเอก เกี่ยวกับ เรื่องความรู้และเข้าใจในงานบริหารการศึกษา

2. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนการประเมินตนเองของบัณฑิต ด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ที่ปฏิบัติงานทางการสอน โดยเฉพาะพบว่า ความเห็นเกี่ยวกับความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ที่ปฏิบัติงานทางการสอน โดยเฉพาะในเรื่อง ความรู้ในการใช้อุปกรณ์การสอนได้อย่างเหมาะสมของบัณฑิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยบัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษา ($\bar{X} = 3.53$) มีความเห็นแตกต่างกับบัณฑิตวิชาเอกภาษาไทย ($\bar{X} = 3.08$)

3. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนการประเมินตนเองของบัณฑิต ด้านบุคลิกภาพพบว่า บัณฑิตทุกวิชาเอกมีความเห็นไม่แตกต่างกัน

4. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนการประเมินตนเองของบัณฑิต ด้านทัศนคติต่อวิชาชีพพบว่า บัณฑิตทุกวิชาเอกมีความเห็นไม่แตกต่างกัน

5. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวของคะแนนการประเมินตนเองของบัณฑิต ด้านมนุษยสัมพันธ์พบว่า ความเห็นของบัณฑิตเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ในเรื่องความสามารถเป็นผู้นำที่ดี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยบัณฑิตวิชาเอกบริหารการศึกษา ($\bar{X} = 3.44$) มีความเห็นแตกต่างกับบัณฑิตวิชาเอกคณิตศาสตร์ ($\bar{X} = 2.98$)

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของบัณฑิตศึกษาศาสตร์ รุ่นแรก เกี่ยวกับสถานภาพ การปฏิบัติงาน การนำความรู้ที่ศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติงาน และการประเมินตนเองของบัณฑิต ที่ศึกษาในวิชาเอกต่างกัน ตามคุณลักษณะ 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติ หน้าที่ บุคลิกภาพ ทักษะคิดต่อวิชาชีพ และมนุษยสัมพันธ์ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สถานภาพการปฏิบัติงานของบัณฑิต

จากการศึกษาสถานภาพของบัณฑิตโดยทั่วไป จะเห็นได้ว่า บัณฑิตเพศชาย ศึกษาวิชาเกี่ยวกับทางสายวิทยาศาสตร์และบริหาร มากกว่าเพศหญิง ในขณะที่เพศหญิงนิยมศึกษา ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ บัณฑิตเหล่านี้ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 20-29 ปี และมี ครอบครัวแล้ว

เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน บัณฑิตปฏิบัติงานในสถานศึกษาและปฏิบัติงานทางการ สอนเกือบทั้งหมด โดยมีประสบการณ์ทำงานตั้งแต่ 0-5 ปี บัณฑิตส่วนใหญ่สอนในระดับชั้นประถมศึกษา รองลงมาได้แก่ ระดับมัธยมศึกษา โดยบัณฑิตส่วนใหญ่ที่สอนระดับประถมศึกษา นั้น เรียนวิชา เอกประถมศึกษา มาก เป็นอันดับหนึ่ง และ เรียนวิชาเอกบริหารการศึกษาเป็นอันดับสอง ส่วนบัณฑิต ที่สอนในระดับมัธยมศึกษา นั้น ส่วนใหญ่ศึกษาอยู่ในแขนงวิชามัธยมศึกษา ทั้ง 4 วิชาเอก คือ วิชาเอกสังคมศึกษา ภาษาไทย วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า บัณฑิตเหล่านี้ ศึกษาวิชาต่าง ๆ ตรงกับงานที่ปฏิบัติ กล่าวคือ บัณฑิตที่สอนระดับประถมศึกษา เลือกเรียนวิชาเอก ประถมศึกษา บัณฑิตที่สอนระดับมัธยมศึกษา เลือก เรียนวิชาเอกมัธยมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัย ของ วิไลวรรณ เจริญพงศ์ ที่ศึกษาว่า บัณฑิตครุศาสตร์ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงาน 2-5 ปี สอนนักเรียนตรงตามสาขาวิชา และสายวิชาเอก โทในอัตราชั่วโมงที่กรม เจ้าสังกัดกำหนด (วิไลวรรณ เจริญพงศ์ 2514 : 44) นอกจากนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า บัณฑิตส่วนใหญ่ที่สอนในระดับ ชั้นประถมศึกษา และ เลือกศึกษาในแขนงวิชาอื่น ๆ เช่น แขนงวิชาบริหารการศึกษา แขนงวิชา มัธยมศึกษา ทั้งนี้อาจเป็น เพราะบัณฑิตต้องการศึกษา หรือมีความรู้ทางด้านบริหาร เพื่อจะก้าวต่อไป เป็นผู้บริหาร และสนใจที่จะศึกษาวิชาที่เฉพาะลึกซึ้ง ซึ่งอยู่ในแขนงวิชามัศึกษามากขึ้น ด้วยเหตุ ที่ลักษณะและสภาพของงานประถมศึกษาส่วนใหญ่มักจะได้รับการฝึกอบรมให้มีความรู้กว้างทั่ว ๆ ไป (Generalist) เพื่อจะได้แนะนำให้นักเรียนมีประสบการณ์กว้าง และต้องรับผิดชอบต่อนักเรียน กลุ่มเดียวกันตลอดวัน ในขณะที่ลักษณะงานของครูในระดับมัธยมศึกษา เป็นการอบรมความรู้เฉพาะ

วิชา (Subject-Matter Specialist) และรับผิดชอบต่อนักเรียนกลุ่มต่าง ๆ เป็นระยะเวลาสั้น เป็นรายชั่วโมงเท่านั้น (McKean and Mill 1965 : 351)

การปฏิบัติงานประจำในปัจจุบันของบัณฑิตทุกวิชาเอก บัณฑิตจะยึดการสอน เป็นอาชีพตลอดไป ประกอบกับรายได้ในปัจจุบันของบัณฑิตภายหลังจากสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราชแล้ว ส่วนใหญ่สูงกว่าวุฒิ ซึ่งแสดงว่าบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาเหล่านี้ไม่มีปัญหา เกี่ยวกับการปรับวุฒิหรือการ เปลี่ยนตำแหน่งงาน อันจะมีผลกระทบกระเทือนต่อการปฏิบัติงานประจำ และ เนื่องจากบัณฑิตส่วนใหญ่มีรายได้สูงกว่าวุฒิ จึงไม่ทำให้ค่าใช้จ่ายในการศึกษา เป็นอุปสรรคต่อ การดำเนินชีวิตโดยทั่วไป นอกจากนี้บัณฑิตส่วนใหญ่ยังคงต้องปฏิบัติงานในหน้าที่อื่น นอกเหนือจาก งานประจำ คือ ปฏิบัติงานทางด้านธุรการมากที่สุด และปฏิบัติงานทางด้านบริหารที่เกี่ยวกับหัวหน้า สายงาน หัวหน้ากลุ่ม โรงเรียน เป็นอันดับรองลงมา โดยมีบัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษา ปฏิบัติงาน ทางด้านธุรการมากที่สุด

2. การปฏิบัติงานและการนำความรู้ไปใช้

บัณฑิตมีความพอใจในงานประจำที่ปฏิบัติ โดยมีบัณฑิตวิชาเอกประถมศึกษา มีความพอใจในการปฏิบัติงานประจำมากที่สุด และบัณฑิตวิชาเอกปฐมวัยศึกษา ภาษาไทย บริหารการศึกษา วิทยาศาสตร์ มีความพอใจในระดับมากรองลงมาตามลำดับ ส่วนบัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษา และ คณิตศาสตร์ มีความพอใจในการปฏิบัติงานประจำอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า การที่บัณฑิตทั้ง 2 วิชาเอก คือ วิชาเอกสังคมศึกษา และคณิตศาสตร์ มีความพอใจในการปฏิบัติ งานประจำอยู่ในระดับปานกลาง อาจจะเนื่องจากบัณฑิตมีงานที่ต้องรับผิดชอบมาก เกินไป หรือต้อง ปฏิบัติงานอื่นนอกเหนือจากงานประจำอันได้แก่ งานธุรการ ในขณะเดียวกัน บัณฑิตวิชาเอกบริหาร การศึกษา ส่วนใหญ่ต้องปฏิบัติงานอื่นนอกจากงานประจำ แต่เป็นลักษณะงานที่ปฏิบัติ เกี่ยวข้องกับ วิชาชีพที่ศึกษา คือ งานบริหาร จึงอาจทำให้บัณฑิตวิชาเอกบริหารการศึกษามีความพอใจในการ ปฏิบัติงานประจำอยู่ในระดับดี แตกต่างจากบัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษา และคณิตศาสตร์

เนื้อหาของชุดวิชาที่บัณฑิตศึกษาในแขนงวิชาต่าง ๆ ได้แก่ แขนงวิชาประถมศึกษา มัธยมศึกษา และบริหารการศึกษา นั้น บัณฑิตมีความเห็นว่า มีความเหมาะสมดีมาก เนื่องจากลักษณะของหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นแบบบูรณาการ รวม เป็นชุดวิชา

ซึ่งจะรวมเอาทุกวิชาในกลุ่มวิชาใหญ่มาผสมผสานเข้าด้วยกัน เช่น วิชาทางด้านสังคมศาสตร์ จะรวมเอาวิชาสังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ ครุศาสตร์ เข้าไว้ด้วยกันรวมเป็น 1 วิชา ในทำนองเดียวกัน วิชาทางด้านอารยธรรม ก็จะรวมเอาวิชา ประวัติศาสตร์ วรรณคดี ศิลปะ ปรัชญา เข้าด้วยกันเป็น 1 วิชา เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้ เข้าใจและมองเห็นภาพและความสัมพันธ์ของสาขาวิชาต่าง ๆ ให้เห็นว่าวิชาการต่าง ๆ มีความ เกี่ยวเนื่องกันอย่างไร รวมทั้งต้องการให้ผู้เรียนได้มีความเข้าใจในศาสตร์สาขาต่าง ๆ พร้อมกัน ไปด้วย (ไพฑูริย์ สินลารัตน์ 2524 : 25) ซึ่งชุดวิชาหนึ่งจะมีค่า 6 หน่วยกิต ใน 1 ภาคการศึกษา นักศึกษาสามารถลงทะเบียนเรียนไม่เกิน 3 ชุดวิชา แตกต่างจากการศึกษาในระบบปิดทั่วไป ซึ่งจำแนกรายละเอียดเป็นวิชาต่าง ๆ (ตามรายละเอียดของหลักสูตรและชุดวิชาในภาคผนวก ข)

นอกจากนี้ จากผลการวิจัยพบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่แล้ว สามารถนำความรู้ที่ได้ จากการศึกษามาใช้ในการปฏิบัติงานได้มากขึ้นแตกต่างกัน โดยบัณฑิตวิชาเอกปฐมวัยศึกษา ประถม ศึกษา ภาษาไทย และบริหารการศึกษา สามารถนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับดี ส่วนบัณฑิตวิชาเอก สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการ ปฏิบัติงานได้ในระดับปานกลาง ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าว คงจะขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรียนกับสิ่งที่ทำงาน โดยเฉพาะบัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษา บัณฑิตส่วนหนึ่งต้องปฏิบัติงานนอกเหนือจากงานประจำ คือ งาน ธุรกิจ อาจทำให้รู้สึกว่าไม่เหมาะกับความรู้ของตน ในขณะที่บัณฑิตวิชาเอกบริหารการศึกษาศึกษาปฏิบัติ งานนอกเหนือจากงานประจำที่เกี่ยวข้องกับงานบริหาร จึงอาจจะทำให้รู้สึกว่านำความรู้ไปใช้ได้ ดีกว่า นอกจากนี้การที่บัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษา คณิตศาสตร์ มีความพอใจในงานประจำที่ปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง จึงอาจจะส่งผลต่อการนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติงานใน ระดับปานกลาง ส่วนบัณฑิตวิชาเอกวิทยาศาสตร์ เมื่อศึกษาจากคะแนนเฉลี่ยแล้ว การนำความรู้ที่ ได้จากการศึกษาไปใช้ในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ค่อนข้างดี

กลุ่มวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปของ บัณฑิต จำแนกเป็นกลุ่มวิชาพื้นฐานทั่วไป กลุ่มวิชาชีพ กลุ่มวิชาเฉพาะ และกลุ่มวิชาเลือกเสรี ซึ่ง กลุ่มวิชาพื้นฐานทั่วไป เป็นกลุ่มที่ให้ความรอบรู้ เพื่อความเข้าใจสภาพแวดล้อม สังคม ดำรงชีวิต ประจำวัน ศึกษาทั่วไปเกี่ยวกับรายวิชาต่าง ๆ ในกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษา และวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ การจัดวิชาพื้นฐานทั่วไป เป็นองค์ประกอบหนึ่งในโครงสร้างของ หลักสูตรอุดมศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บัณฑิตทางครุศาสตร์มีความรู้กว้าง ซึ่งจำเป็นแก่การ

ประกอบอาชีพครู (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ 2526 : 5) สำหรับชุดวิชาที่กำหนดให้บัณฑิตรุ่นแรกศึกษา ได้แก่ ชุดวิชาไทยศึกษา ส่วนกลุ่มวิชาชีพเป็นกลุ่มที่กล่าวถึงความรู้ ความเข้าใจ ทฤษฎี แนวปฏิบัติทางวิชาชีพทางการศึกษา และประสบการณ์ทางวิชาชีพ ซึ่งการจัดหมวดวิชาชีพ จึงมุ่งที่ความรู้ ความสามารถในการประกอบภารกิจของครู นอกจากการสอนในชั้นเรียน เช่น การบริหาร โรงเรียน การทำงานร่วมกับชุมชน การแนะแนว และการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร (ชัยพร วิชชาวุธ 2521 : 1-6) ชุดวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร ได้แก่ ชุดวิชาการศึกษากับชีวิตและชุมชน เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา สถิติวิจัยและการประเมินผลการศึกษา ประสบการณ์วิชาชีพศึกษาศาสตร์ พัฒนศึกษา เป็นต้น กลุ่มวิชาเฉพาะ เป็นกลุ่มวิชาที่เป็นพื้นฐานในการศึกษาชั้นสูง และนำเนื้อหาที่สามารถไปสอนได้ จึงมุ่งการนำไปใช้สอนเป็นอันดับแรก สำหรับวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาในชั้นสูงต่อไปนั้น เป็นผลพลอยได้จากวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้สอน (สมสุข อีระพิจิตร 2524 : 1-2) ได้แก่ ชุดวิชาพฤติกรรมกรรมการสอน ชุดวิชาสื่อการสอน ชุดวิชาหลักและระบบบริหารการศึกษา ชุดวิชาประสบการณ์วิชาชีพบริหารการศึกษา เป็นต้น และกลุ่มวิชาเลือกเสรี เป็นกลุ่มที่เปิดให้ผู้เรียนเลือกเรียนวิชาตามที่สนใจและเป็นประโยชน์ การกำหนดโครงสร้างของกระบวนวิชาในหลักสูตร เป็น 4 หมวด นี้ ก็เพื่อให้ผลการผลิตครู ได้ครูที่มีประสิทธิภาพนั่นเอง (ชัยพร วิชชาวุธ 2521 : 7)

ผลการวิจัยปรากฏว่า บัณฑิตทุกวิชา เอกมีความเห็นว่า กลุ่มวิชาพื้นฐาน เป็นกลุ่มวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เพราะว่ามหาวิทยาลัยได้กำหนดหลักสูตรให้บัณฑิตศึกษาในวิชาพื้นฐานเพียงวิชาเดียว คือ ชุดวิชาไทยศึกษา ทำให้บัณฑิตทุกวิชา เอกมีความคิดเห็น เกี่ยวกับกลุ่มวิชาพื้นฐานว่ามีประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตในระดับปานกลาง เท่านั้น ยกเว้นบัณฑิตวิชาเอกภาษาไทย ที่มีความคิดเห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานในระดับดีเพียงวิชาเอกเดียว ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า บัณฑิตวิชาเอกภาษาไทยได้ศึกษาวิชาที่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติงานโดยตรง นอกจากนั้น บัณฑิตทุกวิชาเอกมีความเห็นว่า กลุ่มวิชาชีพเป็นกลุ่มวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานมากที่สุด รองลงมาได้แก่ กลุ่มวิชาเฉพาะ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ในกลุ่มวิชาชีพเป็นวิชาทางทฤษฎีและแนวปฏิบัติที่กล่าวถึงความรู้ทั่วไปทางการศึกษาและประสบการณ์วิชาชีพ ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานกว่ากลุ่มวิชาเฉพาะ ที่เกี่ยวข้องกับงานในอาชีพที่ปฏิบัติ เป็นประจำอยู่แล้ว ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับการวิจัยของมลวิภา ดันวุฒินันท์ ที่ว่า ผลการวิจัยในด้านเนื้อหาารายวิชา บัณฑิตภาคหลักสูตรปกติแสดงความเห็นว่า วิชาในหมวดการศึกษาที่มีประโยชน์ต่อการสอนสังคมศึกษา คือ ทฤษฎีทางการศึกษา

โสภณคุณปกรณ์ ประสพการณ์วิชาชีพ การวัดและประเมินผล (มลวิภา ตันวุฒินันท์ 2518 : 76) สำหรับกลุ่มวิชาที่บัณฑิต เห็นว่า เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตโดยทั่วไปนั้น บัณฑิตวิชาเอกประถมศึกษา ภาษาไทย และวิทยาศาสตร์ มีความเห็นว่า กลุ่มวิชาชีพเป็นประโยชน์อยู่ในระดับดี บัณฑิตวิชาเอกบริหารการศึกษา มีความเห็นว่า กลุ่มวิชาเฉพาะ เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในระดับดีเช่นกัน นอกจากนี้ บัณฑิตวิชาเอกอื่นมีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งโดยสรุปแล้ว บัณฑิตทุกวิชาเอกมีความเห็นว่า เนื้อหาสาระของชุดวิชา เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตด้วย ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ สันติภาพ กองกาญจนะ ซึ่งได้ทำการวิจัยพบว่า บัณฑิตได้แสดงความคิดเห็นต่อสถาบันการศึกษาว่า กิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ให้แกบัณฑิตนั้น มีประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติงานการเรียนการสอนเป็นอย่างดี จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า หลักสูตรการเรียนการสอนที่ทางมหาวิทยาลัยได้จัดให้เป็นสิ่งที่บรรลุเป้าหมาย สามารถนำไปใช้ได้ (สันติภาพ กองกาญจนะ 2518 : 162-178)

ทางด้านปัญหาหรืออุปสรรคในการปฏิบัติงานประจำของบัณฑิต ปรากฏว่าบัณฑิตทุกวิชาเอก ประสบปัญหาเกี่ยวกับขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานมาก เป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ เมตตา นพประดิษฐ์ ที่ว่าปัญหาในการปฏิบัติงานของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยครูภาคใต้ ได้แก่ การขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน การบริหารงานในหน่วยงานยังไม่เป็นระบบที่มีประสิทธิภาพ (เมตตา นพประดิษฐ์ 2525 : 110) โดยที่ขวัญและกำลังใจที่บัณฑิตประสบปัญหานั้นอาจจะ เป็นทัศนคติ และความรู้สึกที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบ เป้าหมายต่าง ๆ ระหว่างผู้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงาน สถานภาพทางจิตใจของบัณฑิตที่มีต่องาน ซึ่งอาจจะได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น บังคับใน เรื่องการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และการบริหาร สวัสดิการต่าง ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ ปัญหาที่บัณฑิตประสบ เป็นอันดับรองลงมา ได้แก่ ไม่พอใจระบบการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ เสริมจิต พุทธินิจ ที่ว่า ปัญหาส่วนใหญ่ของบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา คือ ปัญหาการบริหารงาน (เสริมจิต พุทธินิจ 2513 : 134) และปัญหาเกี่ยวกับงานที่รับผิดชอบมีมากเกินไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญจิตต์ ฌ ลำเลียง ที่ว่า อุปสรรคในการทำงานของบัณฑิตทางการศึกษา ปี พ.ศ. 2510 แผนกวิชาบริหารการศึกษา คือ มีหน้าที่รับผิดชอบมากเกินไป (บุญจิตต์ ฌ ลำเลียง 2511 : 81)

3. การประเมินตนเองของบัณฑิต

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินตนเองของบัณฑิตพบว่า คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ เรื่อง ความรอบรู้ทั่วไปของบัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษา

มีความแตกต่างกับบัณฑิตวิทยา เอกภาษาไทยและคณิตศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากลักษณะของการศึกษาและการปฏิบัติงานของบัณฑิตวิทยาเอกสังคมศึกษา ซึ่งเกี่ยวกับการสอนสังคมศึกษานั้น ไม่เพียงแต่จะให้ความรู้ในด้านเนื้อหาอันเป็นข้อเท็จจริงเท่านั้น ยังต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ เป็นพื้นฐาน ได้แก่ แนวความคิด หลักการต่าง ๆ ทักษะ และค่านิยม องค์ประกอบเหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจและเกิดการเรียนรู้ ก่อให้เกิดกระบวนการในการสรุป ก่อให้เกิดการพัฒนา ทักษะ เจตคติ ค่านิยม ตลอดจนอุปนิสัย เป็นประการสำคัญที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางในเรื่องของความคิด ความเข้าใจในวิชาสังคมศึกษาได้มากที่สุด และช่วยพัฒนาสมรรถภาพของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้นในการดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งแตกต่างจากลักษณะเนื้อหาวิชาของวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ที่มีภาษาเฉพาะในตัวเอง เป็นวิชาที่มีแบบแผนและโครงสร้างที่มีเหตุผลอยู่ในวง เฉพาะ เรื่อง เท่านั้น จึงอาจเป็นเหตุผลที่บัณฑิตมีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องดังกล่าว ตามที่คณะกรรมการการศึกษาหลักสูตรและมาตรฐานทางวิชาชีพ (National Commission on Teacher Education and Professional Standards) ในสหรัฐอเมริกาได้รวบรวมลักษณะของครูชั้นอาชีพไว้ในปี ค.ศ. 1962 สรุปว่า ครูชั้นอาชีพนั้นจะต้องเป็นผู้มีความรอบรู้ทั่ว ๆ ไป มีทักษะและความรู้เฉพาะในเรื่องงานอาชีพ สนใจค้นคว้าหาความรู้และทักษะใหม่ ๆ อยู่เสมอ (NCTEPS 1962 : pp. 150-154)

นอกจากนี้ บัณฑิตวิทยาเอกบริหารการศึกษามีความเห็นเกี่ยวกับความรู้และเข้าใจในงานบริหารการศึกษา แตกต่างกับบัณฑิตวิทยาเอกอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะการเรียนและการปฏิบัติงานของบัณฑิตวิทยาเอกบริหารการศึกษา เป็นการศึกษาเพื่อการเตรียมการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรที่จะออกไปทำหน้าที่ทางการบริหารการศึกษาในระดับโรงเรียนหรือกลุ่มของโรงเรียน หลักสูตร เนื้อหารายวิชาจึงเกี่ยวข้องกับการวางแผน การจัดการ ตลอดจนการบริหารโดยเฉพาะ ดังนั้น บัณฑิตวิทยาเอกบริหารการศึกษา จึงมีความคิดเห็นเกี่ยวกับความรู้และเข้าใจในงานบริหารการศึกษาได้ดีกว่าบัณฑิตวิทยาเอกอื่น ๆ

ในส่วนของความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวกับความรู้ความสามารถปฏิบัติงานสารบรรณ และความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบการเงินนั้น นำที่จะได้นำมาพิจารณา เพราะจากระดับของคะแนนเฉลี่ยทั้ง 2 ด้าน ของทุกวิชาเอกอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างต่ำ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงว่าบัณฑิตอาจจะมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับงานสารบรรณและงานการเงิน น้อยกว่าความรู้ด้านอื่น ๆ แต่ก็ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในแต่ละวิชาเอก

การประเมินตนเองของบัณฑิตจากคุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ทางการสอนของบัณฑิต โดยเฉพาะ พบว่าบัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีความรู้ในการใช้อุปกรณ์การสอนได้อย่างเหมาะสม แตกต่างจากบัณฑิตวิชาเอกภาษาไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยบัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษามีการประเมินตนเองว่ามีความรู้ด้านนี้ปานกลาง แต่ก็ค่อนข้างดี ซึ่งยังดีกว่าบัณฑิตวิชาเอกภาษาไทย ประเมินตนเองปานกลาง ค่อนข้างควรปรับปรุง โดยบัณฑิตวิชาเอกภาษาไทยอาจจะมีความเห็นเกี่ยวกับปัญหาการใช้อุปกรณ์การสอนมีไม่เพียงพอหรือมีเพียงพอ แต่ไม่มีความรู้ในการใช้อุปกรณ์ นอกจากนี้ อาจมีผลกระทบจากงานที่รับผิดชอบอาจมีมากเกินไป จำนวนชั่วโมงสอนต่อสัปดาห์มาก จึงทำให้ไม่มีเวลาในการเตรียมการสอน การใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ อุ้ยนอง พบว่าการจัดเนื้อหาวิชาภาษาไทย ควรเน้นวิชาที่เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้สอน เป็นอันดับแรก เช่น วิชาวิธีสอน วิชาการใช้อุปกรณ์การสอน (ณรงค์ อุ้ยนอง 2521 : 118) และในส่วนของบัณฑิตวิชาเอกสังคมศึกษานั้น อาจจะต้องปฏิบัติงานอื่นนอกเหนือจากงานประจำ รวมทั้งงานในความรับผิดชอบมากเกินไป จึงไม่มีเวลาในการเตรียมเพื่อการผลิตและการใช้อุปกรณ์การสอนได้อย่างเหมาะสม ทำนองเดียวกับการวิจัยของ จิตนุญรวม เพ้าวัดณา เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการสอนสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปรากฏว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ประสบปัญหาในการสอน คือ ต้องสอนมากชั่วโมง สอนแทนบ่อย มีหน้าที่พิเศษมาก จึงไม่มีเวลาที่จะเตรียมการสอนให้ดีเท่าที่ควร ทำให้ครูมีความชำนาญไม่เพียงพอ เพราะขาดการอบรมทั้งด้านวิชาการและการใช้อุปกรณ์การสอนได้อย่างเหมาะสม (จิตนุญรวม เพ้าวัดณา 2506 : 207)

การประเมินตนเองของบัณฑิต เกี่ยวกับคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพของบัณฑิต จำแนกตามวิชาเอกในเรื่อง การตรงต่อเวลา ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ขยันหมั่นเพียร มีความอดทนในการทำงาน รู้จักแยกแยะความสำคัญของงาน มีความซื่อสัตย์และมีศีลธรรม ปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าของคะแนนเฉลี่ยที่บัณฑิตประเมินตนเองในเรื่องต่าง ๆ อยู่ในเกณฑ์ ทำนองเดียวกับผลการวิจัยเรื่อง "ลักษณะของครูที่ดี" โดย ดร. เฉลียว บุรีภักดี และคณะ ทำการสำรวจความคิดเห็นของนักเรียน ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหารการศึกษา พระ และผู้ทรงคุณวุฒิ ปรากฏว่า ลักษณะของครูที่ดี จะต้องมียุคบุคลิกลักษณะที่ดีด้วย (เฉลียว บุรีภักดี และคณะ 2520 : 16-20) ซึ่งบัณฑิตทุกวิชาเอกมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ระดับของคะแนนเฉลี่ยในเรื่อง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของบัณฑิตทุกวิชา เอกอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างต่ำ ซึ่งแสดงว่าบัณฑิตอาจจะมีการพัฒนาบุคลิกภาพในเรื่องดังกล่าวดีกว่าเรื่องอื่น ๆ

การประเมินตนเองของบัณฑิต เกี่ยวกับคุณลักษณะด้านทัศนคติต่อวิชาชีพของ บัณฑิต จำแนกตามวิชาเอกในเรื่อง ความคิดริเริ่มในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน ตั้งใจ ที่จะศึกษาปรับปรุงงานให้ดีขึ้น มีจรรยาบรรณและคุณธรรมในวิชาชีพ มีความสามัคคีและรักษา ชื่อเสียง และการเพิ่มพูนความรู้แก่วิชาชีพ โดยการเขียนค้นคว้าและวิจัย ปรากฏว่าไม่มีความ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งค่าของคะแนนเฉลี่ยที่บัณฑิตประเมินตนเองนั้นอยู่ในเกณฑ์ดี สอดคล้องกับการวิจัยของ วิไลวรรณ เจริญพงศ์ เกี่ยวกับทัศนคติต่อวิชาชีพของบัณฑิตครุศาสตร์ สายวิทยาศาสตร์ อักษรศาสตร์ พลศึกษา ไม่มีความแตกต่างกัน (วิไลวรรณ เจริญพงศ์ 2514 : 45) แต่มีข้อน่าสังเกตว่า ในเรื่องการเพิ่มพูนความรู้แก่วิชาชีพโดยการเขียนค้นคว้าและวิจัย อยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างต่ำ แสดงว่าบัณฑิตทุกวิชาเอกมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับงานด้าน การเขียนค้นคว้าวิจัย ทั้งทางทฤษฎีและงานที่ปฏิบัติ ในเกณฑ์ค่อนข้างต่ำ ควรจะมีการพัฒนา ปรับปรุง เนื้อหาหลักสูตร เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวให้มากกว่านี้ด้วย

การประเมินตนเองของบัณฑิต เกี่ยวกับคุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์พบว่า บัณฑิตวิชาเอกบริหารการศึกษา มีความแตกต่างกับบัณฑิตวิชาเอกคณิตศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญที่ ระดับ .05 ในเรื่องความสามารถเป็นผู้นำที่ดี โดยบัณฑิตวิชาเอกบริหารการศึกษา ประเมิน ตนเองว่ามีความสามารถเป็นผู้นำที่ดี ระดับปานกลางค่อนข้างมาก ในขณะที่บัณฑิตวิชาเอก คณิตศาสตร์ ประเมินตนเองเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำควรปรับปรุง ฉะนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ลักษณะของความเป็นผู้นำ เป็นคุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวผู้นำแต่ละบุคคล ในสมัยก่อนเชื่อว่า ความเป็นผู้นำเป็นผลมาจากพันธุกรรม กล่าวคือ ลักษณะผู้นำอาจมีมาตั้งแต่ เกิด (เดโช สวานานนท์ 2510 : 322) แต่ในปัจจุบันเชื่อว่า ลักษณะความเป็นผู้นำนั้นสามารถ ที่จะปลูกฝังและเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล ขึ้นอยู่กับกลุ่มสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลภายในกลุ่ม ฉะนั้น ลักษณะของบัณฑิตวิชาเอกบริหารการศึกษาจึงมีความสัมพันธ์ที่ใกล้เคียงกับข้อมูลดังกล่าว ในขณะที่เดียวกัน บัณฑิตวิชาเอกคณิตศาสตร์มีความ เกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติ เพื่อช่วยพัฒนาพฤติกรรม ของผู้เรียนในเรื่องความเป็นเหตุผล ด้วยสัญลักษณ์และระเบียบวิธีทางคณิตศาสตร์ ให้ผู้เรียน รู้จักเลือกใช้ขบวนการอุปมาน เมื่อค้นพบกฎเกณฑ์และมโนทัศน์ทางคณิตศาสตร์ กับรู้จักเลือกใช้ ขบวนการอุปมาน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเลือกใช้ขบวนการแก้ปัญหาชีวิตประจำวันได้อย่าง เหมาะสม (Dean Hendrickson 1974 : 468-469) และหลักสูตรเนื้อหาที่ศึกษาไม่ได้มีส่วน ที่เสริมการพัฒนาพฤติกรรมความเป็นผู้นำดังกล่าว จึงมีความแตกต่างกันตามที่ปรากฏจากผลการ ศึกษาวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย เรื่อง การติดตามผลบัณฑิตศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช ปีการศึกษา 2525 สามารถจำแนกรายละเอียดได้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะต่อสถาบันที่ผลิตบัณฑิต

ในเรื่อง เกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มวิชาต่าง ๆ ที่กำหนดให้เรียนในกลุ่มวิชา
พื้นฐานนั้น ควรจะกำหนดชุดวิชาให้นักศึกษาเรียนกว้างขวางกว่านี้ นอกจากกลุ่มวิชาภาษาที่กำหนด
ให้นักศึกษาเรียนแล้ว ควรมีกลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์
ให้นักศึกษาเรียนด้วย เนื่องจากวิชาพื้นฐาน เป็นวิชาที่ให้ความรู้กว้างในวิชาการสาขาต่าง ๆ แล้ว
ยังให้ความรู้ในเรื่องการใช้ชีวิตประจำวันและในเรื่องราวของสังคมไทยด้วย

หลักสูตรของมหาวิทยาลัยควรจะได้พิจารณาและสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับ
ความรู้และความเข้าใจ เกี่ยวกับระเบียบการเงิน งานสารบรรณ การเขียนค้นคว้าและวิจัย
ตลอดจนการพัฒนาบุคลิกภาพของบัณฑิต เกี่ยวกับความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ
ที่กล่าวมา บัณฑิตยังมีทักษะ ความรู้ และการพัฒนาอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

2. ข้อเสนอแนะต่อผู้ใช้บัณฑิต

จากผลการวิจัยปรากฏว่า บัณฑิตทุกวิชาเอกประสบปัญหาและอุปสรรคในเรื่อง
ขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานมากที่สุด ด้วยเหตุนี้ ผู้ใช้บัณฑิตหรือผู้บังคับบัญชาควรตระหนัก
ถึงปัญหาดังกล่าวและให้ความสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจากความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน เป็นสิ่ง
สำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างดีที่สุด ประหยัดที่สุด และ
เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด เพราะ เมื่อบุคคลมีความพึงพอใจในงานของตนแล้ว เขาจะปฏิบัติงาน
อย่างเต็มที่ เต็มกำลังความสามารถ ด้วยความกระตือรือร้น และขยันหมั่นเพียร กล่าวคือ

2.1 บัณฑิตควรได้รับ โอกาสให้มีส่วนร่วมช่วยในการกำหนดนโยบายของแผนการ
ปฏิบัติงาน ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีความมั่นใจและเที่ยงธรรมในการบริหารงาน

2.2 ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหารกับครูหรือบัณฑิต จะส่งผลในทางที่ดีต่อ
การปฏิบัติงานร่วมกัน และมีผลต่อการปฏิบัติตามระเบียบวินัย รวมทั้งการบังคับบัญชาด้วย

2.3 ควรจัดหาเครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวกใน
การสอนให้เพียงพอ

2.4 ผู้ใช้บัณฑิตควรมอบหมายงานสอนให้ เหมาะสมกับความรู้ที่ศึกษาอบรมมา
โดยจัดการสอนให้ครูหรือบัณฑิตอย่าง เป็นธรรมและยุติธรรม

2.5 ควรมีนโยบายในการลาศึกษาและฝึกอบรม รวมทั้งมีการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมให้เพียงพอ

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

ควรมีการศึกษา เพื่อติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในปีต่อ ๆ ไป เป็นระยะ เพื่อจะได้ตรวจสอบกับผลการวิจัยครั้งนี้ เพื่อจะได้ทราบคุณภาพของบัณฑิต และแนวทางที่จะปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เพื่อการผลิตบัณฑิตให้ได้มาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการของสังคมมากที่สุด

ควรจะทำการศึกษา เพื่อการประเมินผลความสามารถของบัณฑิตจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ทางด้วยกัน เช่น ผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน บุคคลที่ใกล้ชิด จะได้ทราบคุณภาพที่ใกล้เคียงที่สุดของบัณฑิต

ควรมีการศึกษา เกี่ยวกับบัณฑิตที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาต่างกัน จะมีความสามารถในการปฏิบัติงานทางวิชาการและทางการบริหารต่างกันหรือไม่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย